

ВИСНОВОК ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Станіка Сергія Романовича «Інститут відкликання народного депутата України виборцями: проблеми теорії і практики», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право»)

Дисертація Станіка Сергія Романовича «Інститут відкликання народного депутата України виборцями: проблеми теорії і практики», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право») виконана на кафедрі конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія». Тему дисертації затверджено 24 жовтня 2017 р. на засіданні Вченої ради Національного університету «Одеська юридична академія», протокол № 2, та уточнено 11 травня 2020 р. на засіданні Вченої ради Національного університету «Одеська юридична академія», протокол №7.

Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Станіка Сергія Романовича «Інститут відкликання народного депутата України виборцями: проблеми теорії і практики» Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 5 від 15.02.2021 року) визначено, що попередня експертиза дисертації проводитиметься на базі кафедри конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія», та призначено двох рецензентів:

-професора кафедри конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія», доктора юридичних наук, професора М.В. Афанасьєву;

- професора кафедри конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія», кандидата юридичних наук, доцента О.В. Олькіну.

1. Ступінь актуальності теми дисертації

Здобувачем вмотивовано обґрунтовано актуальність та важливість наукового опрацювання питань, що є предметом його дослідження, висвітлюючи зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями у відповідній галузі знань шляхом критичного аналізу з визначенням сутності наукової проблеми або завдання. Зокрема, здобувач звертає увагу на таке.

Конституція України 1996 року у статті 1 проголошує країну демократичною державою, а стаття 5 містить положення, відповідно до яких Україна є республікою, у якій носієм суверенітету та єдиним джерелом влади визнається народ; влада здійснюється ним безпосередньо і через органи публічної влади. Одним з основних політичних інститутів у демократичних державах є інститут законодавчої влади, відповідно до цього найбільший за обсягом та кількістю статей розділ Основного Закону України присвячено Верховній Раді України (ст.ст. 75 – 101).

Надання народним депутатам України як парламентаріям значних владних повноважень з вирішення найважливіших питань державного значення обумовлює високий рівень відповідальності перед суспільством за належне виконання покладених на них обов'язків. Але, на сучасному етапі державного та суспільного розвитку така відповідальність має формальний характер, - наприклад, виборці не мають можливості відкликати народного депутата України за невиконання або неналежне виконання положень своїх передвиборних програм.

Вчасність та актуальність дослідження питань відкликання виборцями народного депутата України за невиконання або неналежне виконання положень своїх передвиборних програм зумовлено суспільною потребою у підвищенні довіри до усіх органів публічної влади у цілому та до Верховної Ради України зокрема. Нагальність вирішення цього питання підкреслюється відсутністю зворотного зв'язку, коли ті чи інші особи, уповноважені на виконання державних функцій, нехтують інтересами і бажаннями населення держави і тим самим створюють умови безальтернативності, за яких відбуваються революційні зміни у державі.

Проблема пошуку ефективного балансу між вільним та імперативним мандатом парламентарія не втрачає нагальності не тільки в Україні, але й в зарубіжних країнах, що робить плідним звернення до відповідного досвіду.

Проблеми відкликання народного депутата України виборцями поки що не були предметом монографічних досліджень. Найближчим за темою дослідженнями є дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук Н.Г. Григорук на тему «Конституційно-правовий статус народного депутата України», 2003 р., О.І. Радченка на тему «Статус народного депутата України: проблеми теорії і правового регулювання», 2005 р., А.О. Александрова на тему «Конституційно-правові засади статусу народного депутата України», 2010 р. Однак, у них не розглядається безпосередньо відкликання народного депутата України виборцями.

Деякі дослідники аналізували зарубіжний досвід нормативної регламентації конституційно-правового статусу парламентаріїв на монографічному рівні. До числа цих праць належать дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук Т.П. Убері на тему «Конституційно-правовий статус парламентарів України та Грузії (порівняльний аналіз)», 2005 р., О.Д. Чепель на тему «Проблеми статусу та професіоналізації діяльності депутатів парламенту на сучасному етапі (порівняльно-правове дослідження)», 2009 р., А.О. Григоренко на тему «Конституційно-правовий статус народного депутата України і парламентів Італії, Польщі та Угорщини: порівняльний аналіз», 2010 р. У цих працях також не розглядається питання відкликання парламентаріїв виборцями.

Здобувач правильно визначає **зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами**, вказує на те, що дослідження виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри конституційного права «Конституційна реформа та модернізація в умовах інтеграційного розвитку України», що пов'язана з планом наукових досліджень

Національного університету «Одеська юридична академія» на 2016–2020 рр. «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Тематика дисертації знаходиться у руслі виконання Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки.

2. Наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Наукова новизна отриманих результатів дисертації, як зазначає здобувач та підтверджує зміст дисертації, забезпечується тим, що дисертація є першим у національній юридичній науці дослідженням, у якому сформульовано комплексні пропозиції з впровадження інституту відкликання виборцями народного депутата України (на матеріалах одномандатних виборчих округів).

У дисертаційному дослідженні сформульовано нові положення і висновки, до найбільш значущих з яких належать:

уперше:

- рекомендовано встановлення поточного контролю виборців за виконанням народних депутатів України положень своїх передвиборних програм шляхом: а) впровадження інституту відкликання парламентарія виборцями; б) скорочення строку повноважень Верховної Ради України до двох років;

- запропоновано для забезпечення подальшої демократизації державного та суспільного життя в Україні надати виборцям можливості: а) обрання того чи іншого кандидата, передвиборна програма якого найбільшою мірою відповідає їх баченню шляху подальшої розбудови і розвитку держави; б) контроль виконання ним своїх передвиборних зобов'язань, закріплених у передвиборній програмі; в) заохочення шляхом переобрання у майбутньому чи притягнення до конституційної відповідальності шляхом відкликання конкретного парламентарія за невиконання чи неналежне виконання своєї передвиборної програми;

- запропоновано розглядати передвиборну програму кандидата у народні депутати України як публічну оферту (пропозицію), яку акцептують (приймають, з якою погоджуються) виборці шляхом голосування за цього конкретного кандидата;

- рекомендовано закріпити у законодавстві України, що основним обов'язком народного депутата України є виконання положень своєї передвиборної програми;

- обґрунтовано для актуалізації положень Закону України від 19 жовтня 1995 року «Про відкликання народного депутата України»: а) спросити процес відкликання виборцями народного депутата України; б) широко застосовувати електронні технології; в) взяти до уваги положення Виборчого кодексу України та Закону України від 22 лютого 2007 року «Про Державний реєстр виборців»;

- аргументована доцільність впровадження позасудового порядку підтвердження факту невиконання або неналежного виконання народним депутатом України положень своєї передвиборної програми, а саме оцінку його діяльності виключно громадянським суспільством (організованими та неорганізованими виборцями);

- на підставі того, що проблема нехтування народним депутатом України своїми обов'язками та зловживання своїми правами не може бути вирішена лише шляхом впровадження інституту відкликання його виборцями, запропоновано за інші зловживання та порушення, допущені народними депутатами України, впровадити такі конституційні санкції, як: а) позбавлення можливості повторно балотуватися на наступних виборах, на кількох наступних виборах або довічно; б) внесення в спеціальні інформаційні бази (для виборців) певної перевіреної інформації про невиконання або неналежне виконання передвиборної програми;

удосконалено:

- аксіологічне підґрунтя відкликання виборцями народних депутатів України за невиконання положень своїх передвиборних програм (обґрунтовано, що аксіологічна цінність інституту відкликання виборцями народного депутата України полягатиме у тому, щоб забезпечити виконання цією особою своєї основної функції - трансформувати бажання та потреби виборців у закони);

- положення щодо того, що відкликання виборцями народного депутата України у разі його впровадження буде виступати: а) формою прямого народовладдя; б) складовою конституційного права громадян брати участь в управлінні державними справами; в) санкцією за конституційне правопорушення, що полягає у невиконанні або неналежному виконанні положень передвиборної програми;

- визначення поняття «народний депутат України» - це політичний діяч, обраний виборцями для реалізації плану дій по досягненню цілей, зазначених в його передвиборній програмі, шляхом реалізації повноважень, наданих Конституцією і чинним законодавством;

- пропозицію встановити наступні вимоги до передвиборної програми кандидата у народні депутати України: а) поетапна деталізація її виконання з зазначенням терміну кожного етапу; б) наявність альтернативних варіантів стратегії у разі, якщо через ті чи інші обставини не вдасться реалізувати певні положення програми; в) обґрунтування положень програми з застосуванням економічних тощо показників; г) наявність пояснювальної записки, яка містить пояснення основних соціально-економічних тощо понять програми;

- перелік стадій відкликання виборцями народного депутата України;

набули подальшого розвитку:

- аргументація на користь впровадження відкликання виборцями народного депутата України (взятий окремо від інших інститутів безпосередньої демократії, інститут виборів на сучасному етапі не здатний забезпечити поточний контроль виборців за схвалюваними виборними органами і посадовими особами рішеннями; він забезпечує тільки періодичний

контроль, який здійснюється під час наступних виборів);

- номенклатура функцій передвиборної програми кандидата у народні депутати України, до числа яких запропоновано уважати належними наступні: а) агітаційну; б) ініціативну; в) контрольну; г) інформаційну;

- теза щодо здійснення інституційної кодифікації положень про відкликання виборцями народного депутата України рекомендовано прийняти Закон України «Про відкликання виборцями народного депутата України». Обґрунтована доцільність при розробці цього Закону взяти за основу та у цілому Закон України від 19 жовтня 1995 року «Про відкликання народного депутата України» (втратив чинність);

- пропозиції щодо внесення відповідних змін до актів чинного законодавства, у т.ч. до Конституції України 1996 року, Виборчого кодексу України, Закону «Про статус народного депутата України».

Наукова обґрунтованість вищевикладених наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується їх раціональністю, логічною несуперечливістю, відповідністю основоположним принципам науки. Достатньою для вичерпного розуміння найбільш важливих аспектів питань, що охоплюються предметом дослідження, є нормативно-правова та наукова джерельна база.

Крім того, слід погодитись із тим, що отриманих наукових результатів забезпечується застосуванням таких філософських підходів, як діалектичний, цивілізаційний, системний, антропологічний та аксіологічний.

При написанні дослідження було застосовано наступні загальнонаукові методи наукового пізнання: метод аналізу, що дозволив оцінити ретроспективу досліджень обраної проблематики (п. 1.2.), сучасний стан нормативної регламентації питань конституційної відповідальності парламентарія як підґрунтя, на якому рекомендовано впроваджувати інститут відкликання виборцями народного депутата України за невиконання або неналежне виконання положень своїх передвиборних програм (п. 3.3, 3.2), узагальнити зарубіжний досвід з цього питання (п. 2.2); метод синтезу, за допомогою якого було сформульовано ідеологічне підґрунтя відкликання виборцями народних депутатів України за невиконання або неналежне виконання положень своїх передвиборних програм (п. 1.3., 3.2), а також узагальнено підходи українських вчених - фахівців з конституційного права про відкликання виборцями парламентаріїв у цілому (п. 1.1); метод абстрагування став у нагоді при формулюванні пропозицій щодо комплексного закріплення у законодавстві України як матеріальних, так і процесуальних аспектів відкликання виборцями народного депутата України за невиконання або неналежне виконання положень своїх передвиборних програм (п. 3.2, 3.3); метод узагальнення застосовувався переважно при розгляді міста інституту відкликання виборцями парламентарія у галузі конституційного права (п.1.3) та при дослідженні передвиборних програм народних депутатів України (п. 3.1); порівняльно-правовий метод було застосовано у п. 2.2 для дослідження зарубіжного досвіду відкликання виборцями парламентаріїв та інших посадових осіб, які обираються шляхом

прямих виборів; історичний метод був найбільш корисним при огляді законодавства, чинного за часів СРСР та першого десятиріччя незалежності України, щодо аналізованого питання (п. 2.1); системний метод став у нагоді при узгодженні між собою усіх пропозицій, сформульованих у дослідженні з метою поновлення інституту відкликання виборцями народних депутатів України, у тому числі за невиконання або неналежне виконання положень своїх передвиборних програм (п. 3.2, 3.3), так само як і метод правового моделювання.

Дисертація написана грамотною українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі (точність, логічність, лаконічність, зрозумілість, зв'язаність, цілісність, завершеність).

3. Наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, та повнота опублікування результатів дисертації

– наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Станік С.Р. Юридична відповідальність народних депутатів України як елемент їхнього конституційно-правового статусу. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 4-1. С. 82-85.

2. Станік С.Р. Конституційно-правова відповідальність парламентаріїв України перед виборцями: ціннісний та історичний підходи. *Конституційно-правові академічні студії*. 2019. № 1. С. 168-174.

3. Станік С.Р. Щодо визначення кола суб'єктів притягнення до конституційно-правової відповідальності парламентаріїв України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція*. 2019. № 37. С. 48-50.

4. Станік С.Р. Конституційно-правова відповідальність народних депутатів України: стан дослідженості проблеми. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. № 19. С. 77-83.

5. Stanik S. Members of parliament's recall in foreign countries: lessons for Ukraine (Відклик парламентаріїв у зарубіжних країнах: уроки для України). *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 6. Vol. 3. P. 187-192.

– наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Станік С.Р. Відповідальність парламентаріїв перед виборцями: ретроспектива конституційної регламентації в Україні. *Органи публічної влади в Україні: теорія і практика : колективна монографія / За заг. ред. Н.В. Мішиної*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С.50-70.

7. Станік С.Р. Стан дослідженості юридичної відповідальності народних депутатів України у контексті їх конституційно-правового статусу. *Правова система держави: сучасні тенденції та фактори розвитку. Матеріали науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 5-6 квітня 2019 р.)*. Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2019. 104 с. С. 20-23.

8. Станік С.Р. Конституційно-правова відповідальність парламентаріїв: постановка питання щодо суб'єкта притягнення. Правові засади організації та здійснення публічної влади: збірник тез II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький, 2-8 травня 2019 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2019. 183 с. С. 150-152.

9. Станік С.Р. Юридична відповідальність народних депутатів України: до постановки питання. Правове життя сучасної України : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.) / відп. ред. Г. О. Ульянова. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Т. 1. 722 с. С. 353-356.

10. Станік С. Р. Прогрес чи стабільність: конституційно-правова відповідальність Парламентаріїв : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації» (м. Хмельницький, 17 травня 2019 року). [у 2-х част.]. Частина 2. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2019. 307 с. С. 195-197.

11. Станік С.Р. Конституційна регламентація відклику парламентаріїв виборцями: національний досвід XX ст. Парадигми конституційного права: історія та сучасність. XII Тодиківські читання. Збірка тез наукових доповідей і повідомлень Міжнародної наукової конференції (1-2 листопада 2019 року) / За заг.ред. проф. А.П. Гетьмана. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків: ТОВ «Видавництво «Права людини», 2019. 240 с. С. 221-222.

12. Станік С.Р. Зарубіжний досвід конституційно-правової відповідальності парламентаріїв. Правові засади організації та здійснення публічної влади: збірник тез III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої світлій пам'яті доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова (м. Хмельницький, 28 лютого – 2 березня 2020 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2020. 462 с. С. 372-375.

Повнота опублікування результатів дисертації засвідчується таблицею 1.

Таблиця 1 – Повнота опублікування результатів дисертації

№	Наукова публікація здобувача		Підрозділи дисертації, що висвітлюються
	Назва	Видання	
Зарубіжні періодичні наукові видання			
1	Members of parliament's recall in foreign countries:	Visegrad Journal on Human Rights. 2019. № 6. Vol. 3. P. 187-192.	П.2.2 П.3.3.

№	Наукова публікація здобувача		Підрозділи дисертації, що висвітлюються
	Назва	Видання	
	lessons for Ukraine (Відклик парламентаріїв у зарубіжних країнах: уроки для України).		
Наукові фахові видання України			
2.	Юридична відповідальність народних депутатів України як елемент їхнього конституційно-правового статусу	<i>Прикарпатський юридичний вісник</i> . 2018. № 4-1. С. 82-85.	П.1.3, П.3.2.
3.	Конституційно-правова відповідальність парламентаріїв України перед виборцями: ціннісний та історичний підходи.	<i>Конституційно-правові академічні студії</i> . 2019. № 1. С. 168-174.	П.2.1., П.3.1.
4.	Щодо визначення кола суб'єктів притягнення до конституційно-правової відповідальності парламентаріїв України	<i>Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція</i> . 2019. № 37. С. 48-50.	П. 1.1. П. 1.3. П.3.2.
5.	Конституційно-правова відповідальність народних депутатів України: стан дослідженості	<i>Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України</i> . 2019. № 19. С. 77-83.	П.1.2 П. 2.1

№	Наукова публікація здобувача		Підрозділи дисертації, що висвітлюються
	Назва	Видання	
	проблеми		

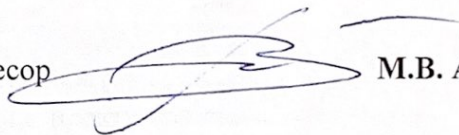
ВИСНОВОК

Ознайомившись із дисертацією Станіка Сергія Романовича «Інститут відкликання народного депутата України виборцями: проблеми теорії і практики» та науковими публікаціями, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, а також взявши до уваги підсумки фахового семінару, вважаємо, що:

1. Дисертація Станіка Сергія Романовича «Інститут відкликання народного депутата України виборцями: проблеми теорії і практики» є фундаментальним науковим дослідженням з актуальних питань, характеризується єдністю змісту, містить наукові результати, яким властива наукова новизна, теоретичне та практичне значення, а отже, свідчить про істотний особистий внесок здобувача у розвиток правової науки.

2. Дисертація Станіка Сергія Романовича «Інститут відкликання народного депутата України виборцями: проблеми теорії і практики» може бути рекомендована до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право») у разовій спеціалізованій вченій раді.

Професор кафедри конституційного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»
доктор юридичних наук, професор

М.В. Афанасьєва

Професор кафедри конституційного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»
кандидат юридичних наук, доцент

О.В. Олькіна